

С.С. Орденів

МЕДІАЛІЗАЦІЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ПРАВОСОЗНАНИЯ В ИНФОРМАЦИОННУЮ ЭПОХУ

В статье раскрывается явление медиализации в информационную эпоху. В период постсовременности, масс-медиа позиционируются как ключевой элемент дискурсивного воспроизводства и разработки символов и практик, формирующих определенное социокультурное значение меморализированных событий. За создание информационной картины мира и формирование образов реальности отвечает медиализация. В процессе медиализации происходит сращивание информации различного типа: ее конвертация в смыслы; переформатирование знания с одного уровня на другой; создание в отрыве от реальности семиотических образований и особых знамиевых конструктов, не имеющих значения вне медийной и социокультурной среды. Эта специфическая черта медиализации используется в странах с неустановившейся правовой системой для символических манипуляций с правосознанием, для обращения его к экстаическому состоянию с целью более эффективного влияния и управления, что связано с гегемонией доминирующих групп, власть которых напрямую коррелирует со степенью убежденности других людей в господствующих идеях.

Ключевые слова: общественное правосознание, информационное общество, медиализация, манипулятивные технологии, влияние на сознание.

S. Ordenov

MEDIALIZATION OF SOCIAL LEGAL CONSCIOUSNESS IN INFORMATION AGE

The article reveals the phenomenon of medialization in the Information age. The mass media are positioned as a key element of discursive reproduction and development of symbols and practices that form a certain sociocultural meaning of memorialized events in the postmodern period. Medialization is responsible for creation of an information picture of the world and the formation of images of reality. Jointing of pieces of information of various types and their conversion into senses, re-formatting of knowledge of one level for another, or else, creating in isolation from reality of semiotic formations and special knowledge constructs that have no meaning out of the media and socio-cultural context, are found in the process of medialization. This specific feature of medialization is used in countries with an unsteady legal system allowing symbolic manipulation with the legal awareness, turning it into an ecstatic state with the aim of more effective influence and management, which is connected with the hegemony of ruling groups, whose dominance directly correlates with the degree of people's conviction in mainstream ideas.

Keywords: social legal awareness, Information society, medialization, manipulative technologies, influence on consciousness.

УДК 32:316

Т.А. Пода

ВПЛИВ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Національний авіаційний університет

Анотація. У статті проаналізовано одну із сучасних тенденцій формування громадянської активності під впливом високих технологій. Також здійснено спробу дослідити протестну активність громадян з використанням медіа-простору. Показано, що соціальні мережі відіграють одну з вирішальних ролей у формуванні громадської думки, посівши перше місце серед агентів інформаційного впливу.

Ключові слова: громадянське суспільство, медіа-активність, протестна активність, медіа-простір.

Вступ

Інформаційне суспільство, з яким найчастіше ототожнюється XXI століття, стало століттям глобальних змін і, разом із тим, століттям глобальних викликів. Із розвитком новітніх інформаційно-комунікативних технологій кількість інформації та швидкість її поширення зазнали суттєвих змін. Не залишилося осторонь цих процесів і громадянське суспільство, яке зазнало впливу високих технологій, що сприяли виникненню нових типів соціальної активності. Завдяки інформатизації, соціальним мережам, Інтернету став можливим прояв людьми своєї громадянської позиції через ці інформаційно-комунікативні канали. Інтернет став платформою для обміну досвідом, думками, матеріалами з метою реалізації власних задумів, міркувань, планів тощо.

Очевидною є соціальна напруженість, невдоволеність владою, що спостерігається в Україні протягом останніх років. І саме від ЗМІ, їхньої діяльності залежить збільшення або зменшення конфронтації, формування громадської думки. Світовий досвід створення революційних настроїв у суспільствах, не без впливу високих технологій, свідчить про потребу провести всебічний аналіз цих тенденцій.

Аналіз досліджень і публікацій

Вплив високих технологій на суспільно-політичні процеси є предметом дослідження багатьох наук, серед яких і соціальна філософія, і політологія, і соціологія й інші науки. Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, А. Фергюсон розкрили сутність понять «державна», «громадянин», «громадянське суспільство». Дослідження мережевої структури було центральним у роботі М. Кастельса. Г. Рейнгольд досліджував новітні інформаційні ресурси і їхній вплив на організацію колективних дій. С. Доука та І. Ксенофотнова говорять про роль соціальних медіа у політичних протестних акціях. М. Юрченко, А. Соколов, А. Фролов, М. Тараненко досліджують використання соціальних мереж для організації масових заворушень та акцій непокорі. Також до дослідження питання використання медіа простору з метою організації революцій звертаються Дж. Най, Л. Гарт, Е. Ноель-Нойман.

Постановка завдання

Події останніх років спонукають авторку до аналізу нових форм, динаміки та якості громадянської активності. У статті буде розглянуто вплив високих інформаційно-комунікативних технологій на грома-

дянську активність та їхній вплив протестні кампанії, що і виступає метою даної статті.

Основна частина

Одним з основних питань, вивченням якого займаються вчені – представники західної і української науки, є дослідження питання інформаційно-комунікаційних технологій та їхній вплив на різні сфери людського життя. Мережа Інтернет стала одним із чинників, що впливає на формування громадянського суспільства і його активності, ініціатив. Віртуальна мережа стала майданчиком для відстоювання своїх прав та свобод. І якщо у минулому головним інструментом у протистоянні була сила, то зараз – слово, тобто вплив невоєнними засобами, так звана стратегія «м'якої сили».

Проблема полягає в тому, що сам феномен віртуальних соціальних мереж – новий для науки, і детальне розуміння будь-яких його особливостей є принципово ускладненим. Тому немає однакового розуміння того, чому розвиток політичного протесту у суспільстві зростає саме за допомогою віртуальних мереж. Прикладом такого взаємовпливу може бути використання інформації з віртуальних соціальних мереж для загострення політичної ситуації в Єгипті, Лівії, Сирії тощо. Як показує досвід, соціальні мережі стали одним із найефективніших і найдієвіших засобів залучення населення до акцій протесту.

Говорячи про використання високих інформаційно-комунікаційних технологій, ми можемо згадати про «стратегію непрямих дій», термін, запроваджений англійським ученим Л. Гартом. Він підтримував думку К. Клаузевіца, що основною метою війни є не знищення військового та економічного потенціалу держави, а примус правлячих кіл держави до прийняття таких умов, які б цілком відповідали політичним, економічним, військовим інтересам держави-агресора [1, с. 390].

А. Бард та А. Зодерквіст у роботі «Netokratia» говорять про те, що вплетення мережевих зв'язків у соціальну реальність призводить до трансформації традиційних систем панування, так як дає можливість долучитися до політичного процесу тим акторам, які раніше не мали такої можливості [2]. М. Кастель розглядає віртуальні соціальні мережі як один з імпульсів для розвитку різноманітних соціальних рухів, які раніше не брали активної участі у соціально-політичних процесах, а тепер отримали можливість відігравати помітну роль [3].

Американські дослідники, на відміну від європейських, відрізняють взаємодію у віртуальних соціальних мережах від інших типів соціальної взаємодії. У працях американських учених можна простежити імпліцитну гіпотезу, згідно з якою віртуальна соціальна мережа створює особливий тип взаємодії індивідів, який не є прямим продовженням традиційних зв'язків і є унікальною за своїми характеристикам соціальною реальністю [4].

Отже, європейські дослідники переважно зосереджують свою увагу на новаціях, які можуть з'явитися в традиційних соціальних зв'язках, спираючись на віртуальні соціальні мережі. Американських дослідників більше цікавлять характерні риси, які відрізняють комунікацію у віртуальних соціаль-

них мережах від інших типів соціальної взаємодії. Г. Рейнгольд [5] писав про перехід до інформаційно-комунікаційних технологій, визначаючи фундаментальні зміни в комунікаційному процесі: нові технології дозволять людям спілкуватися по-новому і робити щось нове разом. Американська наука, спочатку маючи швидше прагматичні методологічні установки, зосередилася в основному на приватному питанні особливостей комунікації індивідів у віртуальних соціальних мережах.

На сьогодні все більша кількість протестних акцій організовується через мережу Інтернет. Це – спілкування між суб'єктами акцій на форумах, у чатах, соціальних мережах тощо. Значно впливають на посилення протестів ЗМІ. Як ми вже раніше зазначали в іншому нашому дослідженні, «сучасні засоби масової комунікації стають зброєю політичної влади, маніпуляторами громадською думкою, інструментом управління масовою свідомістю» [6, с. 58]. Інтернет дає можливість безперешкодно поширювати будь-яку інформацію, новини, думки, роздуми, навіть такі, які не відповідають дійсності, або є частково правдивими чи перекрученими. Не існує часових, цензурних, технічних та інших бар'єрів для висловлення своєї думки і надання інформації [7]. В нових умовах Інтернет став не лише середовищем, де можна вільно спілкуватися, але і засобом впливу та маніпуляції громадською свідомістю. Українська дослідниця Н. Ченбай зазначає, що «в інноваційному суспільстві XXI ст. інформаційні технології розглядаються як потужний засіб впливу на масову свідомість, а інноваційна техніка тлумачиться як «частина людини». Сьогодні існують різні технічні можливості маніпулювання свідомістю людини за їхньою допомогою» [8, с. 115]. Вони також є інструментом для об'єднання людей з певною метою. Інформаційно-мережеві технології регулюють соціальну поведінку населення, впливають на реакцію і сприйняття індивідів.

Німецький соціолог Е. Ноель-Нойман запропонувала концепцію, яка отримала назву «спіраль мовчання». Термін «спіраль мовчання» застосовується до ситуацій, коли індивід відчуває потребу приховати свої погляди, якщо останні не підтримуються більшістю. Перед тим, як висловитися щодо певної події чи явища, або ситуації, люди схильні несвідомо перевіряти, чи більшість поділяє їхні погляди. І, навпаки, ті, хто ідентифікує себе з більшістю, не соромиться виявляти власної пристрасті. І така поведінка призводить до того, що останні здаються сильнішими, а перші – слабшими, ніж це є насправді. Страх ізоляції уявляється рушійною силою, що розкручує «спіраль мовчання» [9]. Коли людина не погоджується з думкою більшості, то найприйнятнішим буде мовчання.

Г. Гегель назвав читання газет «ранковою молитвою сучасної людини». В XXI столітті такою газетою став Інтернет, він диктує нам те, який рівень життя вважати нормальним, а який – ні. В Оксфордському словнику 2011 року з'явився новий термін – «кліктивізм». Він означає «використання соціальних медіа та інших інтернет-методів для просування будь-якої справи чи процесу» [10]. Кліктивізм стає прототипом прямої електронної демократії. Клікти-

візм – різновид слактивізму, дії у соціальних медіа для організації протестів, що дозволяють організаціям чисельно вимірювати свій успіх, відстежуючи кількість «кліків» на їхніх петиціях або закликах до дії. Медіа-активність є тією активністю, що використовує медіа та сучасні технології для просування громадських і соціальних рухів. До методів медіа-активності можна віднести поширення новин на веб-сайтах, проведення відео-конференцій та спілкування в чатах, розповсюдження інформації про певні кампанії тощо.

З розвитком Інтернету, а особливо соціальних мереж, світ побачив приклади використання Інтернету громадянами, які протестують проти політичних режимів різних країн: «Помаранчева революція 2004» в Україні, «Twitter-революція 2008» у Молдавії, «Арабська весна 2011» на Близькому Сході і Північній Африці тощо [11, с. 149]. Можна виокремити наступні види протестних колективних інтернет-практик:

1. Участь у роботі груп, що мають протестний характер. Активність таких груп охоплює опублікування повідомлень, організація голосування з дискусійних питань та їхнє активне обговорення учасниками.

2. Організація «реальних» протестних акцій і реєстрація як потенційних учасників заходів.

3. Створення та організація роботи власних протестних груп [12].

Різні дослідники по-різному оцінюють роль соціальних інтернет-платформ у процесі організації громадських акцій. Дехто висловлює думку, що в епоху високих технологій їхня роль є значною і надалі зростатиме, інші стверджують, що такі сайти просто формують громадську думку – і не є платформою для координації дій. Р. Еніколопов підкреслює, що «в соціальних мережах ви можете, отримавши якийсь посил, не тільки зрозуміти, що це за інформація, але побачити і скільки людей дотримуються цієї точки зору», і ця інформація може стати важливою при прийнятті людиною рішення про підтримку і участь у масовому заході [13, с. 139–140].

Громадські ініціативи можна поділити на «підтримуючі» та «конфліктні». Останні Д. Рашкофф назвав медіа-вірусами [14]. Це такі медіа-події, які здатні так чи інакше вплинути на зміни в житті суспільства. Щодо способів протидії протестним акціям у мережі Інтернет, то ще не сформувався такі технології протидії, проте з боку держав така політика проводиться. Як влучно відмітила українська дослідниця Л. Ороховська, «посилення протестних рухів у сучасному світі ставить перед державою завдання розробити план робіт і програму співробітництва заради спільної справи – організації нового типу суспільного життя який би враховував інтереси різних груп населення, а не тільки тих, хто представлений у владі» [15, с. 24].

Висновки

Отже, у XXI ст. завдяки мережі Інтернет відбулося розширення простору комунікації. Високі технології впливають на всі сфери життя: економіку, політику, культуру. Інтернет знімає просторово-часові межі, породжує нові форми об'єднання і взаємодії

громадян. Інтернет стає майданчиком, де люди обговорюють події, новини, політичну ситуацію в країні, діляться думками щодо подальшого розвитку тієї чи іншої події.

Соціальні мережі стали вирішальним чинником формування громадської думки, посівши перше місце серед агентів інформаційного впливу. Проте сьогодні немає відносно цілісного розуміння сутності віртуальних соціальних мереж, вони можуть служити і місцем, де індивіди мають можливість знизити накал емоцій просто висловивши свою думку і обговоривши певну подію, але можуть бути каналом залучення мас для організації акцій протесту і непокорі. Отже, комунікація у віртуальних соціальних мережах може бути сама по собі простором вербалізації політичного протесту, і одночасно така комунікація може спонукати індивідів до вчинення дій за межами соціальної мережі.

Відтак, виникнення сучасних комунікативних засобів глобалізованого світу вплинуло на трансформацію взаємодії держави і громадянського суспільства, на способи вияву протестної активності останніх, відбулося прискорення передачі інформації, що дає можливість охопити аудиторію по всьому світу і може забезпечити вихід протестних акцій за межі однієї країни і перетворити їх на транскордонні і глобальні.

Список літератури

- Безил Г. Стратегія непрямых действий / Бэзил Генри, Лиддел Гарт – М. : Эксмо, 2008. – 464 с.
- Бард А. Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма [Электронный ресурс] / А. Бард, Я. Зодерквист ; [перевод с шведского языка]. – СПб. : Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2004. – 252 с. – Режим доступа: <http://kob.su/kobbooks/net>
- Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе / М. Кастельс ; [пер. с англ. А. Матвеева]. – Екатеринбург : У-Фактория Год, 2004. – 328 с.
- Руденкин Д. Как виртуальные социальные сети влияют на динамику политического протеста в обществе? [Электронный ресурс] / Руденкин Д. – Режим доступа: <http://www.apriori-journal.ru/seria1/4-2016/Rudenkin-Rudenkina.pdf>
- Рейнгольд Г. Умная толпа: новая социальная революция / Рейнгольд Г. – М. : ГРАНД: Фаир пресс, 2006. – 416 с.
- Пода Т. Зміна системи міжнародних відносин під впливом інформатизації / Т. Пода // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – К.: НАУ, 2016. – № 2(24). – С. 58.
- Лашманкин А. Социальные сети и протестные акции против фальсификации выборов в самаре: версия наблюдателя / А. Лашманкин // Digital Icons: Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media. – 2012. – 7. – С. 205-211.
- Ченбай Н. Соціокультурний зміст інформаційно-комунікаційних технологій в інноваційному суспільстві / Н. Ченбай // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – К. : НАУ, 2014. – № 2(20). – С. 115.
- Нозль-Нойман Э. Общественное мнение. Открытие спирали молчания / Э. Нозль-Нойман: [пер. с нем., общ. ред. и предисл. Н.С Мансурова]. – М. : Прогресс-Академия, Весь Мир, 1996. – 352 с.
- What is clicktivism? [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу : <http://www.clicktivist.org/what-is-clicktivism/>
- Панченко Е. Митинги «за честные выборы»: протестная активность в социальных сетях / Е. Панченко // Digital Icons: Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media. – 2012. – 7. – С. 149.

12. Протестные интернет-практики студенчества в социальных сетях: социологический анализ [Электронный ресурс] / Ваторопин А.С., Ваторопин С.А. // Вопросы политологии и социологии. – Режим доступа : <http://politsocio.uapa.ru/ruru/issue/2013/01/10/?print>

13. Доука С. Практики использования онлайн-социальных сетей / С.В. Доука // Социологические исследования. – 2014. – №1. – С. 139-140.

14. Soft Power, Hard Power and Leadership [Электронный ресурс] / By Joseph Nye. – Режим доступа : http://www.hks.harvard.edu/netgov/files/talks/docs/11_06_06_seminar_Nye_HP_SP_Leadership.pdf

15. Ороховська Л. Особливості взаємодії мас-медіа і держави в інформаційному суспільстві / Л. Ороховська // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – К.: НАУ, 2016. – № 2(24). – С. 24.

Т.А. Пода

ВЛИЯНИЕ ВЫСОКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА РАЗВИТИЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Статья посвящена анализу одной из современных тенденций формирования гражданской активности под влиянием высоких технологий. Также предпринята попытка исследовать протестную активность граждан с использованием медиа-пространства. Показано, что социальные сети играют одну из решающих ролей в формировании общественного мнения, заняв первое место среди агентов информационного влияния.

Ключевые слова: гражданское общество, медиа-активность, протестная активность, медиа-пространство.

T.Poda

THE INFLUENCE OF HIGH TECHNOLOGIES ON THE DEVELOPMENT OF CIVIL SOCIETY

The article analyzes one of the modern tendencies of formation of civil activity under the influence of high technologies. Author tried to investigate the protest activity of citizens by using the media space. It is shown that social networks play one of the decisive roles in formation of public opinion, taking the first place among the other agents of information influence.

Key words: civil society, media activity, protest activity, media space.

УДК 327:88

Р.В. Стадніченко

ІДЕОЛОГІЯ ТЕРОРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНОГО ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Анотація. Стаття присвячена дослідженню однієї з форм прояву тероризму, а саме, ідеологічній. У фокусі вивчення знаходиться світ, що глобалізується, де безперервно точиться протистояння за сфери впливу при допомозі різних доктринальних інструментів. Одним з таких інструментів все частіше виступає ідеологія терористичної боротьби.

Ключові слова: тероризм, глобалізація, міжнародні відносини, сфера політичного впливу, ідеологія, радикалізм, загальновсвітні загрози.

Вступ

Тероризм, а також його наслідки, є однією з основних і найбільш небезпечних проблем, з якими стикається сучасний світ. Це явище тою чи іншою мірою стосується як розвинених суспільств, так і тих, що розвиваються. Реалією теперішнього часу є той факт, що тероризм усе більше загрожує безпеці більшості країн, тягне за собою величезні політичні, економічні та моральні втрати. Масштаби прояву і підтримки тероризму підтверджують його доктринальний характер, який також пояснює підтримку саме такої форми боротьби з боку чисельних соціальних, релігійних та інших груп.

Протягом останнього століття тероризм значно трансформувався як явище. Історії відома практика державного масового терору, наприклад, у фашистській Німеччині або колишньому СРСР. Пік «лівого» терористичного руху припав на 60 – 70-ті роки ХХ століття. Відповідно, і найбільшого розвитку тероризм отримав у 60-х роках ХХ століття, коли цілі регіони світу були покриті зонами й вогнищами активності різних, за своєю орієнтацією, терористичних організацій та угруповань. За даними ООН, сьогодні в світі налічується близько 500 нелегальних терористичних організацій. Лише з 1968 по 1980 р. ними було скоєно близько 6700 терористичних актів, в результаті яких загинуло 3668 і поранено 7474 особи [1, с. 2].

У сучасних умовах спостерігається ескалація терористичної діяльності екстремістськи налаштова-

них осіб, груп і організацій. Усе більше ускладняється її характер, зростають витонченість і антигуманність терористичних актів. Згідно з останніми даними міжнародних дослідницьких центрів, сукупний бюджет у сфері терору становить щорічно від 5 до 20 млрд. доларів [1, с. 3].

Тероризм уже набув міжнародного, глобального характеру. До певного історичного періоду це, скоріше, було локальне явище ситуативного змісту. У 80 – 90-ті роки ХХ століття він вже стає явищем світового масштабу, що спричинило і своєрідне вдосконалення, ускладнення політичної доктрини тероризму. Це також пояснюється розширенням і глобалізацією міжнародних зв'язків і взаємодією держав та інших суб'єктів міжнародних відносин у найширшому сенсі.

Дана проблема у новітній формі не обійшла нашу державу. Однак, попри офіційну кваліфікацію подій на Сході України як «антитерористичної операції», на нашу думку, тут ми маємо справу з викривленим тлумаченням сучасної форми війни (гібридної, мережевої, нелінійної, нетрадиційної або дифузної).

Слід зауважити, що стурбованість світової спільноти зростанням терористичної активності обумовлена також численністю жертв терористів і величезними матеріальними збитками, які завдаються безпосередньо терором. Відтак, наукове вивчення коренів терористичних переконань, джерел насильницької поведінки і способів маніпуляції соціальними